

Tidlig kartlegging av psykisk helse hos barn med fysisk og mental funksjonsnedsettelse er utviklet ved HABU på UNN. Fra venstre: Ragnar Fredriksen (kontorleder), Marianne Berg Halvorsen (psykologspesialist og forsker), Britt Sandvik (testtekniker), Jeff Lewis (psykologspesialist), Isabell Kildalsen (kontorfagarbeider), Monika Bekkstrand (kontorfagarbeider) og Jens Bjørnar Jensen (spesialpedagog).

Kartlegger psykiske helsevansker hos barn med funksjonsnedsettelse

Psykiske helsevansker som angst og atferdsvansker er spesielt utbredt hos barn og unge med fysisk og mental funksjonsnedsettelse. Ved Habilitering for barn og unge (HABU) ved Universitetssykehuset Nord-Norge er det utviklet en standardisert kartlegging av disse barnas psykiske helse for å fange opp dette tidlig, og kunne gi et mer helhetlig behandlingstilbud.

Tekst: Jan Eskil Severinsen, Helse Nord RHF • Foto: Per-Christian Johansen, Universitetssykehuset Nord-Norge

Psykiske lidelser som angst og atferdsvansker hos barn og unge med mental og/eller fysisk funksjonsnedsettelse blir ofte ikke oppdaget av helsetjenesten. Læreevne, motoriske utfordringer, syndromer eller muskelsykdommer kan ligge bak henvisningen til HABU, men ofte har foreldrene helt andre tilleggsbekymringer.

– Jeg oppdaget at da foreldrene kom til HABU med barna, var de gjerne mer opptatt av andre ting enn selve grunnen til henvisningen. De var vel så mye bekymret for at barnet hadde atferdsvansker, var engstelig, mye lei seg og hadde få venner på fritiden.

Dette var noe vi ønsket å se nærmere på, sier ph.d. og psykologspesialist Marianne Berg Halvorsen ved Universitetssykehuset Nord-Norge (UNN).

LITE FORSKNING PÅ OMRÅDET

Psykiske helsevansker som angst og atferdsvansker er spesielt utbredt hos barn og unge med fysiske og mentale funksjonsnedsettelse (30–50 prosent) sammenlignet med den generelle barnebefolkningen (7 prosent). Ideen som vokste fram, var om man på en strukturert måte kunne kartlegge psykiske helsevansker hos barna som henvises til HABU.

Dette området var det forsket lite på i Norge, men det fantes noe forskningslitteratur internasjonalt. Litteraturen viser at disse vanskene hos barna gir nedsatt livskvalitet, også for hele familien.

– Det var mange ubesvarte spørsmål rundt hvordan vi skulle undersøke barnas psykiske helsevansker som helsevesenet ikke har vært veldig gode til å fange opp, sier Berg Halvorsen.

Det finnes kartleggingsmål, kliniske intervju og standardiserte spørreskjema for å kartlegge psykiske lidelser hos barn og unge generelt, men disse var ikke utviklet for de

barna som har mental funksjonsnedsettelse.

– I barnehabiliteringen har vi mange barn med lærevansker av ulik grad, og mange har også kommunikasjonsutfordringer. Det gjør at de kan ha vanskelig for å uttrykke seg, identifisere følelser og fortelle andre om sine følelser og tanker. Derfor var det ikke gitt at de spørsmålene som stilles til barn henviset til psykisk helsevern for barn og unge (BUP), kunne brukes på vår pasientgruppe, sier Berg Halvorsen.

Løsningen ble å sammenligne spørreskjemaer og intervjuer som brukes i BUP, med tilsvarende mål som er utviklet i USA og New Zealand for personer med fysiske og mentale funksjonsnedsettelse.

– Vi ønsket å se om de utenlandske instrumentene som finnes, fungerte i Norge, og om de ville fungere sammen med instrumentene fra BUP. Vi gjorde en pilot i 2012 som viste at det gikk an å gjøre en slik kartlegging, sier hun.

NÅ ER PSYKISK KARTLEGGING STANDARD

Prosjektet fikk fullfinansiering fra 2014 og til sammen deltok 365 barn og unge i HABU ved UNN og i Finnmarkssykehuset Hammerfest. Oppslutningen rundt studien var på 70 prosent av pasientene. Den ordinære kognitive og adaptive funksjonsundersøkelsen inkluderte nå standardiserte mål på psykisk helse. Disse ble administrert av fagfolk og gitt til foresatte, skole/barnehage, og til barna selv når det lot seg gjøre.

Forskningsstudien tyder på at habiliteringsenheter kan tilby en helhetlig utredning av barn og unge med fysiske og mentale funksjonsnedsettelse som også inkluderer en kartlegging av psykisk helse.

– En fjerdedel av barna som henvises til oss, har psykiske tilleggsvansker, og dette er høye tall. Barna med disse vanskene har samme typer av psykiske vansker som den generelle barnebefolkningen. Barna med intellektuell

Psykologspesialist og forsker Marianne Berg Halvorsen ved habilitering for barn og unge ved Universitetssykehuset Nord-Norge, er prosjektleder.

funksjonsnedsettelse og språkvansker, sammen med motoriske utfordringer, faller ofte mellom stoler, og får ikke det helhetlige tilbudet de trenger. Derfor er det viktig med en grundig

kartlegging når disse barna kommer til oss, sier Berg Halvorsen.

Resultatene fra prosjektet har ført til at alle barn som henvises i HABU ved UNN i dag, kartlegges også for psykisk helse og atferd. Prosjektet har også vekket interesse andre steder.

Dette har vært med på å sette psykisk helse på dagsorden innenfor barnehabilitering, og har fått en del oppmerksomhet. I tillegg til flere publikasjoner både nasjonalt og internasjonalt, er prosjektet presentert i flere nasjonale fora.

– Vi har også gitt innspill til arbeidet som nå gjøres på nettopp dette feltet ved Regionsenteret for habiliteringstjenesten for barn og unge i Helse Sør-Øst. Vi mener HABU er i en unik posisjon til å fange opp og utrede psykiske vansker hos barn med funksjonsnedsettelse fra tidlig alder, og i etterkant også tilby veiledning og behandling, sier Berg Halvorsen.

FAKTA

- «Psykisk helse og kognitiv funksjon: En multisentert studie i barnehabilitering (HABU) i Helse Nord» er basert på kartlegging av 365 barn og unge i HABU-er ved Universitetssykehuset Nord-Norge (UNN) og Finnmarkssykehuset.
- Barn og unge i HABU har sammensatte vansker, og psykiske helsevansker blir ofte oversett. Forskningsfunn fra gruppen viste at HABU-er kan ta ansvar for en begynnende kartlegging av psykiske helsevansker; den kan gjøres som del av den ordinære utredningen hvor vi administrerer spørreskjemaer og intervju på psykiske helsevansker.
- Forskergruppe ved Barne- og ungdomsklinikken ved UNN og Regionalt kunnskapssenter for barn og unges psykiske helse ved UiT. Prosjektleder er Marianne Berg Halvorsen. Samarbeidspartner er Finnmarkssykehuset.
- Halvorsen, M., Aman, M. G., Mathiassen, B., Brøndbo, P. H., Steinsvik, O. O. & Martinussen, M. (2019). Psychometric properties of the Norwegian Aberrant Behavior Checklist and diagnostic relationships in a neuro-pediatric sample. *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities*, 12, 234-255. doi.org/10.1080/19315864.2019.1630872
- Halvorsen, M., Mathiassen, B., Amundsen, T., Ellingsen, J., Brøndbo, P.H., Sundby, J., Steinsvik, O. O., & Martinussen, M. (2019). Confirmatory factor analysis of the behavior rating inventory of executive function in a neuro-pediatric sample and its application to mental disorders. *Child Neuropsychology*, 25, 599-616. doi.org/10.1080/09297049.2018.1508564
- A., Steinsvik, O. O., & Martinussen, M. (2019). Neurodevelopmental correlates of behavioural and emotional problems in a neuropaediatric sample. *Research in Developmental Disabilities*, 85, 217-228. doi.org/10.1016/j.ridd.2018.11.005

PUBLIKASJONER

- Halvorsen, M., Mathiassen, B., Myrbakk, E., Brøndbo, P. H., Sætrum,